РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Стозуба Василя Олександровича
«Розвиток культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження. Культурна компетентність є важливою якістю для курсантів у сучасному військовому середовищі з кількох причин, які стосуються як внутрішньої діяльності, так і зовнішніх місій. Культурна компетентність безпосередньо впливає на ефективність виконання завдань як усередині армії, так і поза нею. В умовах війни вона стає чинником бойової спроможності та згуртованості підрозділів. Для курсантів вищих військових навчальних закладів культурна компетентність дає змогу розпізнавати й протидіяти ворожим інформаційним і культурним наративам, що часто ґрунтуються на маніпуляціях історичними та культурними смислами.

З огляду на різноманітний соціальний, регіональний і мовний склад сучасної української армії, культурна компетентність допомагає офіцеру ефективно керувати особовим складом, зменшувати внутрішні напруження та формувати згуртованість і стійкість підрозділу. Вона є також основою підтримання організаційної культури ЗСУ, що спирається на патріотизм, єдність, моральну витривалість і віру в перемогу.

Важливим виміром культурної компетентності є готовність до взаємодії з міжнародними партнерами, зокрема в межах євроатлантичної інтеграції України. Спільне навчання, підготовка за кордоном та співпраця з іноземними інструкторами й радниками потребують розуміння військової культури, норм комунікації та етикету союзників. Таким чином, у воєнних реаліях культурна компетентність перестає бути другорядною «м'якою навичкою» й набуває статусу важливої компетенції, необхідної для успішного виконання завдань, зміцнення довіри суспільства та досягнення перемоги.

Отже, з огляду на актуальність теми наукового дослідження, дисертація В.О. Стозуба є спроектованою на вирішення практико орієнтованої проблеми дослідницького пошуку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки і освітнього менеджменту «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК № 01119U102999), кафедри цифрових технологій і професійної освіти «Інноваційні педагогічні технології навчання в умовах інформатизації освіти в Україні та за кордоном». Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол

№ 5 від 09.11.2023 р.).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій (створення сприятливого психологічного клімату і позитивного освітнього середовища для заохочення курсантів до отримання культурологічних знань та інтегрування цих знань у професійну діяльність; системне впровадження інтерактивних технологій в освітній процес як основа поглиблення культурологічної підготовки курсантів та розвиток їх практичних умінь і навичок; забезпечення ефективної інтеграції культурної компетентності у систему професійної підготовки курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій); виокремлено компоненти розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій (когнітивно-мотиваційний; комунікативний; операційно-діяльнісний; рефлексивно-оціночний); розроблено діагностичний комплекс розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій (критерії, показники, рівні - високий, середній, низький); спроєктовано та впроваджено модель розвитку культурної компетентності курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій; уточнено сутність понять «розвиток», «культурна компетентність», «культурна компетентність курсантів ВВНЗ», «педагогічні технології», «інтерактивні технології», «інноваційні технології», «традиційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «педагогічні умови розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНХ засобами інтерактивних технологій», «модель»; удосконалено методичну базу педагогічних умов розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій із поєднанням інноваційних, традиційних, інформаційно-комунікаційних і тренінгових технологій; створення сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі для ефективного впровадження інтерактивних технологій навчання, що сприятиме опануванню культурологічних знань у процесі розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ; стимулювання курсантів до самостійного вивчення культурологічних знань та інтегрування їх у професійну діяльність, заохочення до самовдосконалення розвитку культурної компетентності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення дисертації достатньо обґрунтовані та відображені у висновках розділів та загальних висновках. Найбільш суттєві результати, здобуті Стозубом Василем Олександровичем, вдало обґрунтовані, а також відповідають меті та завданням дослідження. Зміст основних положень роботи викладенні послідовно та чітко, логічно-смислові переходи між підпунктами дослідження, а також визначеними розділами чітко простежуються. Ступінь вірогідності здобутих результатів забезпечується належною апробаційною базою дисертанта. Результати дисертаційної роботи висвітлено у достатній кількості наукових публікаціях.

Результати дослідження пройшли апробацію у 4 закладах освіти України (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/26 від 30.10.2025 р.); Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (довідка 47-н від 26.08.2025 р.); Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут (довідка № 9 від 17.09.2025 р.); Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія» (довідка № 534 від 21.11.2025 р.).

Значення для науки і практики одержаних автором результатів дослідження полягає в розробці й упровадженні у практику методичного супроводу розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій які поєднуються з інноваційними, традиційними, інформаційно-комунікаційними і тренінговими технологіями навчання (групові дискусії, метод інцидентів, створення колективної «Хмари слів»; міні-проєкти на теми міжкультурної взаємодії; інтелект-карти; заняття з використанням проєктних технологій «Культурні коди країн-членів НАТО»; інтерактивне заняття «Перевернутий клас» з акцентом на проблематику української культури під час війни»; тренінгові вправи: «Інтерв'ю», «Мій міжкультурний портрет», «Грамота»; метод «Світове кафе», метод «(Brainstorming», метод «Коло рішень» (Consensus-building circle)).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Одержані В. О. Стозубом результати дослідження рекомендується використовувати в системі професійної підготовки курсантів ВВНЗ, у процесі розроблення навчальних програм, підручників, посібників, спецкурсів для підготовки курсантів. Прогностичні результати цього дослідження можуть бути основою подальших наукових розвідок, пов'язаних із розширенням і поглибленням теоретико-методологічних підходів до розвитку культурної компетентності майбутніх офіцерів у системі військової освіти; адаптацією та модифікацією запропонованої моделі й педагогічних умов до інших спеціальностей, рівнів і форм підготовки у ВВНЗ; удосконаленням діагностичного інструментарію оцінювання рівнів культурної компетентності з урахуванням сучасних викликів військово-професійної діяльності; дослідженням потенціалу інтерактивних, цифрових та змішаних освітніх технологій у формуванні суміжних компетентностей (комунікативної, міжкультурної, громадянської, лідерської); а також вивченням впливу освітнього середовища та психологічного клімату ВВНЗ на професійно-особистісне становлення курсантів у контексті їх культурної підготовки.

Структура та зміст дисертації її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел (498 найменувань, з яких – 52 іноземною мовою) найменування у порядку появи посилань у тексті, додатків (10). Загальний обсяг дисертації становить 278 сторінок, у тому числі 189 сторінок основного тексту. Дисертація містить 13

таблиць на 5 сторінках та 3 рисунки на 2 сторінках.

Здійснений науково-теоретичний аналіз дисертаційної роботи «Розвиток культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» дав змогу виокремити позитивні та значущі аспекти наукового дослідження, що є значним внеском у сучасну педагогічну науку. У вступі вдало обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість здобутих результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації здобутих результатів та їх впровадження.

Переконливо обґрунтовано актуальність дослідження, зважаючи на виокремлені суперечності між: підвищеними вимогами суспільства до культурної компетентності офіцерів і недостатнім рівнем забезпечення військової освіти педагогічними умовами розвитку культурної компетентності курсантів ВВНЗ; потреба в офіцерах із достатнім рівнем культурної компетентності та недостатньо розробленим навчально-методичним інструментарієм розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ; необхідністю впровадження інтерактивних технологій у процес розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ і недостатньою готовністю викладачів до їх реалізації в освітньому процесі через домінування традиційних підходів до навчання; наявністю значних педагогічних резервів навчальних дисциплін для розвитку культурної компетентності та невідповідності форм, методів і засобів організації навчального процесу сучасним вимогам.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» здійснено ґрунтовний аналіз розвитку культурної компетентності курсантів військових вищих навчальних закладів як дослідницької проблеми; описано зарубіжний досвід дослідження проблеми розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ; подано теоретичний аналіз поняття культурної компетентності курсантів ВВНЗ.

Заслуговує на схвалення підрозділ, в якому описано зарубіжний досвід щодо досліджуваної проблеми. Дисертант цілком слушно звертається, передусім до стандартів НАТО, наголошуючи на тому, що підготовка курсантів має бути орієнтована на стандарти НАТО, оскільки ці стандарти є фундаментом для забезпечення оперативної та технічної сумісності сил Альянсу. НАТО визнає роль культурної компетентності як важливої для місії та працює над її інтеграцією, особливо в тих видах діяльності, де військовий персонал регулярно взаємодіє з різними культурами. Отже, згідно зі стандартами НАТО, вважається, що культурна компетентність є важливою умовою успіху в сучасному та майбутньому операційному середовищі.

Дисертант описує досвід підготовки військових інших країн, зокрема, американський, британський, який є системним і включає поєднання гуманітарної теорії (для критичного мислення) та практичних компонентів, що загалом забезпечує високий рівень культурної компетентності, необхідний для

виконання місій у коаліційних силах.

У другому розділі описано «Педагогічні умови та модель розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» обґрунтовано зміст і структуру культурної компетентності у курсантів; обґрунтовано педагогічні умови розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій: описано модель розвитку культурної компетентності курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій.

Варто наголосити на глибокому обґрунтуванні дисертантом визначених педагогічних умов. Дисертантом переконливо доведена необхідність створення сприятливого психологічного клімату і позитивного освітнього середовища, адже сприятливий психологічний клімат впливає на готовність курсантів до сприйняття нової інформації, особливо тієї, що стосується особистісних цінностей та світогляду, культури; у кліматі довіри та взаємоповаги курсанти почуваються безпечно, щоб ставити запитання, висловлювати власні думки та ділитися досвідом щодо різних культур, не боячись засудження чи висміювання, що особливо важливо при обговоренні чутливих культурологічних тем; у сприятливому середовищі легше формується емпатія та толерантність, які є основою культурної компетентності. Курсанти навчаються бачити світ очима представників інших культур. Сприятливий клімат стимулює бажання вчитися, а позитивне середовище надає інструменти для застосування культурологічних знань, що разом перетворює теоретичну інформацію на практичну культурну компетентність.

Друга умова тісно пов’язана з використанням інтерактивних технологій, адже їх використання в освітньому процесі дійсно сприяє розвитку культурологічної підготовки курсантів тому, що такі технології (дискусії, тренінги, рольові та ситуаційні ігри, проєктну діяльність), на відміну від традиційних форм навчання, забезпечують занурення у реальні культурні контексти, де курсант має не лише відтворювати інформацію, а й застосовувати її у взаємодії з іншими.

Інтерактивність підсилює особистісну активність курсантів, формує вміння аналізувати різні культурні традиції та інтерпретувати їх крізь призму власного досвіду. Інтерактивні технології не просто урізноманітнюють освітній процес, а створюють середовище, в якому формуються критичне мислення, ціннісна рефлексія, здатність до культурного аналізу та міжкультурного спілкування. Саме ці якості й становлять основу культурологічної підготовки курсантів.

У третьому розділі описана «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» представлено організацію та методику проведення педагогічного експерименту; подано результати діагностично-пошукового етапу педагогічного експерименту та результати формувального етапу педагогічного експерименту.

У ході експериментального дослідження встановлено результативність реалізації педагогічних умов та функціонування розробленої моделі розвитку

культурної компетентності курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій. Експеримент здійснювався у чотири етапи: аналітико-констатувальний, діагностично-пошуковий, формувальний, завершально-узагальнювальний, які досить детально описані в роботі.

У розділі також описане застосування дисертантом новітніх, інноваційних методів для розвитку культурної компетентності здобувачів, які поєднуються з традиційними, інформаційно-комунікаційними і тренінговими технологіями навчання (групові дискусії, метод інцидентів, створення колективної «Хмари слів»; міні-проєкти на теми міжкультурної взаємодії; інтелект-карти; заняття з використанням проєктних технологій «Культурні коди країн-членів НАТО»; інтерактивне заняття «Перевернутий клас» з акцентом на проблематику української культури під час війни»; тренінгові вправи: «Інтерв'ю», «Мій міжкультурний портрет», «Грамота»; метод «Світове кафе», метод «(Brainstorming», метод «Коло рішень» (Consensus-building circle) тощо.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Апробація результатів дисертаційного дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні наукові положення дисертаційного дослідження Стозуба Василя Олександровича опубліковано у 9 працях, з яких 5 – у наукових фахових виданнях категорії Б (всі одноосібні); 4 – апробаційного характеру в збірках матеріалів науково-практичних конференцій.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації. Анотація відповідає основним положенням дисертації. У рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикацій, фальсифікацій, що не ставить під сумнів самостійність виконання дисертантом наукового дослідження. У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення, а використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел інформації підтверджується відповідними посиланнями.

Висновок. Дисертаційне дослідження Стозуба Василя Олександровича «Розвиток культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» є цілісною, самостійною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано на актуальну тему. Робота характеризується чіткістю змісту, містить науково обґрунтовані науково-теоретичні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях. Дисертація відповідає нормативним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 44 від 12

січня 2022 року, а її автор – Стозуб Василь Олександрович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
і освітнього менеджменту
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського Валентина ФРИЦЮК

Зразок підпису
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
"12" 01 2026 р.

Відділ кадрів